

ПРИЈЕДЛОГ

**ГЕНДЕР АКЦИОНИ ПЛАН ОПШТИНЕ ТЕСЛИЋ
ЗА ПЕРИОД ОД 2020. ДО 2024. ГОДИНЕ**

Теслић, септембар 2020. године

УВОД	2
1. ПРАВНИ И ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР ЗА РАВНОПРАВНОСТ ПОЛОВА	5
1.1. ПРАВНИ ОКВИР ЗА ИЗРАДУ ГЕНДЕР АКЦИОНОГ ПЛАНА ОПШТИНЕ ТЕСЛИЋ	7
1.2. ИНСТИТУЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА ОПШТИНЕ ТЕСЛИЋ	8
2. РАВНОПРАВНОСТ ПОЛОВА У ОПШТИНИ ТЕСЛИЋ	10
2.1. Основни подаци	10
2.2. Родно-одговорна анализа буџета Општине Теслић	11
2.3. Стање равноправности полова у Општини Теслић	12
2.3.1. Становништво	13
2.3.2. Образовање	13
2.3.3. Спорт и култура	18
2.3.4. Тржиште рада	19
2.3.5. Социјална заштита	22
2.3.6. Насиље над женама и насиље у породици	24
2.3.7. Здравље и заштита здравља	26
2.3.8. Јавни живот	28
2.4. Процјена провођења Закона о равноправности полова у Општини Теслић	30
3. СТРУКТУРА ГЕНДЕР АКЦИОНОГ ПЛАНА ОПШТИНЕ ТЕСЛИЋ	31
4. ЦИЉЕВИ И АКТИВНОСТИ ГЕНДЕР АКЦИОНОГ ПЛАНА ОПШТИНЕ ЗА ПЕРИОД 2020-2024. ГОДИНА	32
5. МОНИТОРИНГ И ЕВАЛУАЦИЈА ГЕНДЕР АКЦИОНОГ ПЛАНА ОПШТИНЕ	37
ОСНОВНИ ПОЈМОВИ И ДЕФИНИЦИЈЕ РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА	38

УВОД

Укључивање принципа равноправности полова у свим подручјима друштвеног живота и рада у јавном и приватном животу, представља остварење једне од основних стандарда људских права и темељних слобода. Равноправност полова није искључиво питање социјалне правде, али такође представља нужан услов за друштвени и економски развој земље, с посебним нагласком на смањење сиромаштва и побољшање квалитета живота за све грађане.

Поштивање обавеза које произилазе из међународних докумената, те чланства у међународним савезима и тијелима, као и принципа заштите основних људских права садржаних у Уставу Републике Српске и Уставу Босне и Херцеговине, представља подлогу за увођење принципа равноправности полова у правне, институционалне и политичке оквире у Републици Српској.

Гендер акциони план (ГАП) Општине Теслић је стратешко-плански документ Општине, који својом имплементацијом треба да потиче будући раст и развој заједнице, те унаприједи равноправност полова у заједници. Увођење принципа равноправности полова у развојне политике, стратегије, пројекте и програме је од посебног значаја на локалном нивоу, јер је локални ниво власти најнепосреднији и најближи грађанима/кама.

Равноправност полова представља једнака права и слободе, видљивост и заступљеност жена и мушкараца у свим подручјима јавног и приватног живота. Постизање равноправности полова је кључно за заштиту фундаменталних људских права, развијање демократског друштва, поштивање владавине права, те економски раст и конкурентност. Иако је видљив напредак Републике Српске и Босне и Херцеговине у области равноправности полова разлике су присутне у многим подручјима.

Гендер акциони план општине Теслић се односи на период од 2020. до 2024. године и усклађен је са одговарајућим стратешким документима и политикама које се односе на тематику родне равноправности и локалног развоја, и то са Законом о равноправности полова Босне и Херцеговине, Гендер акционим планом Босне и Херцеговине (2018.-2022.), као и са другим законским и подзаконским актима на државном, ентитетском и локалном нивоу.

Према Закон о равноправности полова у Босни и Херцеговини обавеза сваког нивоа власти се састоји од следећих сегмената:

- а) анализу стања полова у одређеној области;
- б) имплементацију донесених државних политика кроз акционе планове за равноправност полова;
- в) мјере за отклањање уочене неравноправности полова у одређеној области.

Гендер акциони планови на нивоу јединица локалне самоуправе су стога најефикаснији начин провођења ове обавезе.

У складу са Статутом Општине Теслић („Службени гласник општине Теслић 4/17“) члан 11. стоји:

(1) У Општини грађани остварују људска права и слободе, која су им гарантована међународним актима, Уставом и законом, без дискриминације по било којој основи.

(2) Општина обезбјеђује остваривање, заштиту и унапређивање људских права и слобода грађана и индивидуалних и колективних права припадника националних мањина у складу са законом, овим статутом и другим актима органа Општине.

На основу тога, и иницијативе Удружења грађана „Нешто Више“ Сарајево за учествовање Општине у пројекту „Подршка израде гендер акцијских планова у шест локалних заједница у БиХ“ подржаном од стране Министарства вањских послова Краљевине Холандије и потписаног Меморандума о разумјевању број: 02-014-525/19 од 07.08.2019. године покренуте су активности на изради Гендер акционог плана Општине Теслић као стратешког документа за досљедно провођење статутарних обавеза, јер се њиме осигурава координирано и усмјерено дјеловање како Општинске управе тако и Скупштине општине. Гендер центар - Центар за једнакост и равноправност полова Републике Српске пружио је стручну и савјетодавну помоћ приком израде Гендер акционог плана Општине Теслић.

Гендер акциони план општине Теслић је оперативно вођен од стране Гендер радне групе општине Теслић, радног тијела које су сачињавали представници УГ „Нешто више“, службеници Одјељења за привреду и пољопривреду Општине Теслић и Комисије за заштиту људских права, равноправности полова и представки и притужби грађана, а уз пуну партиципацију представница и представника јавног, приватног и невладиног сектора.

Структурално проматрајући, акциони план инкорпорира гендер сензитивну социоекономску анализу ове локалне заједнице, као и сет приоритетних мјера и пројеката које је неопходно предузети да се отклоне или барем смање проблеми и неједнакости уочене кроз гендер сензитивну ситуациону анализу. Такођер, овај документ у будућности може представљати основу за израду других планова и програма у појединим секторима, прилагођавање постојећих планских докумената те креирање подлоге за праћење напретка и охрабривање сарадње и договора у планирању између различитих нивоа власти и друштвено-економских партнера. Приликом израде Гендер акционог плана општине Теслић посебно се водило рачуна о сферама економије и политике, обзиром да се оснаживањем у ове двије области могу постићи позитивни ефекти и у свим другим областима живота на локалном нивоу.

Сам Гендер акциони план је усклађен са приступом Стратегије развоја општине Теслић за период 2018-2027. година. Визија која је дефинисана у Стратегији потврђује одређеност Општине да осигура одређеност свих актера да развијају локалну заједницу, првенствено унапређењем предузетничке инфраструктуре и стварањем повољних услова за инвеститоре у области туризма и пољопривреде. Општина ће остваривати визију кроз активно подстицање развоја малих и средњих предузећа и развијање комуналне инфраструктуре, уз очување животне средине и креирање амбијента у којем грађани у партнерству са јавном управом стварају економски и социјално привлачан амбијент за живот и развој.

Стратегија дефинише и посебан стратешки циљ 2. Изградити локалну заједницу која омогућава интегрисан, динамичан и привлачан амбијент за све грађане, који у оквиру програма, пројеката и мјера дефинише бројне активности које имају индиректног утицаја на равноправност полова односно положај жена и мушкараца, дјечака и дјевојчица општине Теслић. Ипак, нити једна од ових активности није директно усмјерена специфично на питања равноправности полова.

1. ПРАВНИ И ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР ЗА РАВНОПРАВНОСТ ПОЛОВА

Устав БиХ, као и Устав Републике Српске (посебно чланови 5., 10. и 49.), гарантује висок степен међународно признатих људских права и основних слобода, јер садржи 15 најважнијих инструмената за заштиту људских права, међу којима је и CEDAW (*Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*), чиме се БиХ обавезује да примјени највише међународно признате стандарде људских права. Обавезујући правни акти за Босну и Херцеговину су УН Конвенција о укидању свих облика дискриминације жена (CEDAW), као међународни правни акт, и Закон о равноправности полова у Босни и Херцеговини, као домаћи правни акт, којим се уређује, промовише и штити равноправност полова и гарантују једнаке могућности свим грађанима, како у јавној, тако и у приватној сфери друштва, те спречава директна и индиректна дискриминација заснована на полу.

CEDAW - Конвенција о елиминацији свих облика дискриминације над женама, позната и под називом Женска конвенција, усвојена је на Генералној скупштини Уједињених народа 18. децембра 1979. године, као први свеобухватни међународно признати документ о правима жена. На снагу је ступила, као међународни уговор, 03. септембра 1981. године, након што ју је ратификовало двадесет земаља. Тренутно, 179 земаља или 90% чланица Уједињених народа потписало је Конвенцију, а међу њима је и Босна и Херцеговина. Важно је напоменути да је Конвенција о елиминацији свих облика дискриминације над женама саставни дио Устава Босне и Херцеговине, те да се примјењује директно и има приоритет над домаћим законима. По први пут, прије 27 година, добили смо међународно признату дефиницију дискриминације по основу пола, која је преузета и уграђена и у Закон о равноправности полова Босне и Херцеговине (Службени гласник БиХ, бр. 16/03). Конвенција представља визију, али, на жалост, реалност је другачија. Процјењује се да су од 1,2 милијарде сиромашних особа у данашњем свијету 70 процената жене. Познато је да у ситуацијама сиромаштва жене имају најслабији приступ храни, здравству, образовању, обукама и могућностима за запошљавање, као и испуњењу других потреба. Конвенција даје, поред свеобухватног оквира, и могућност да се настојања за постизање једнакости и правде проведу (преобразе) у конкретне мјере на превазилажењу сиромаштва, дискриминације и искључења жена. Конвенција представља позив државама потписницама да предузму одговарајуће мјере за елиминацију дискриминације над женама од појединаца, институција или предузећа, како на социјалном, културном, економском, политичком и грађанском тако и на било којем другом пољу живота.

Увођење принципа равноправности полова у сва подручја живота и рада на локалном нивоу представља испуњење једног од основних принципа из домене људских права и слобода. Принцип равноправности полова, једнаког третмана и једнаких могућности за жене и мушкарце је један од основних правних принципа Европске уније, садржан у оснивачком уговору ЕУ – Амстердамском уговору/споразуму, као и у многим директивама, које су уграђене у законодавство држава чланица. Амстердамски уговор налаже обавезу европској заједници да промовише, у свим својим политикама и активностима, једнакост жена и мушкараца и да се залаже за елиминисање свих неједнакости на основу пола. Споразум уводи концепт кориштења *gender mainstreaming-a* и увођења специјалних мјера за борбу против свих видова дискриминације. *Gender mainstreaming* представља уградњу приоритета и потреба жена и мушкараца у све законе, стратегије, планове, програме и акције друштва, ради постизања

једнакости и равноправности полова, узимајући у обзир посљедице које ће ове акције имати на жене и мушкарце. Овај термин је уведен у употребу доношењем Пекиншке декларације и платформе за акцију, на Четвртој свјетској конференцији о женама (Пекинг, 1995.)

У Декларацији Вијећа Европе о једнакости жена и мушкараца (Истанбул, 1997.) родна равноправност дефинисана је као један од основних критерија демократије: *„Остварење једнакости жена и мушкараца је саставни дио процеса који води истинској демократији. Демократија мора постати родно освијештена и осјетљива на род“* Родна равноправност дефинише се и промовише у многим областима кроз разне механизме и у Европској унији. ЕУ Повеља основних права, из 2000. године, потврђује забрану дискриминације и обавезу осигурања равноправности мушкараца и жена у свим областима. Европска унија је 2006. године донијела Мапу пута за постизање равноправности између жена и мушкараца – *A Roadmap for Equality Between Women and Men 2006-2010*. Принцип равноправности полова и једнаког третмана и једнаких могућности за жене и мушкарце је један од основних правних принципа Европске уније, садржан у оснивачком уговору, као и у многим директивама, које су транспозицијом инкорпорисане у унутрашње законодавство држава чланица.

Доношење Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини („Службени гласник Босне и Херцеговине“, број 16/03) и успостављањем институционалних механизма за равноправност полова на свим нивоима законодавне и извршне власти су знатно унаприједили домаће законодавство у овом сегменту људских права. Закон је најважнији је инструмент за развијање свијести о питањима равноправности полова и увођење принципа равноправности полова у јавне политике и прописе. Овај закон уређује, промовише и штити равноправност полова и забрањује дискриминацију, те гарантује једнаке могућности свим грађанима/кама, како у јавној тако и у приватној сфери живота.

Поред тога, Закон обавезује сва државна тијела, на свим нивоима организације власти, и тијела локалне самоуправе, укључујући законодавну, извршну и судску власт, политичке странке, правна лица с јавним овлаштењима, правна лица која су у власништву или под контролом државе, ентитета, кантона, града или општине или над чијим радом јавни орган врши контролу, да осигурају и промовишу равноправну заступљеност полова у управљању, процесу одлучивања и представљању.

Законом о равноправности полова БиХ је утврђено постојање и обавеза успостављања институционалних механизма за равноправност полова. Ово је изузетно битна правна гаранција, јер осигурава правну сигурност институција за равноправност полова. У складу са ЗРП БиХ, кључни институционални механизми за равноправност полова су Агенција за равноправност полова БиХ Министарства за људска права и избјеглице БиХ и, на ентитетском нивоу, Гендер Центар Федерације БиХ и Гендер центар - Центар за једнакост и равноправност полова Владе Републике Српске.

Агенција и ентитетски гендер центри су кључне институције за креирање свеобухватног, системског и координисаног приступа провођењу ЗоРС-а. Агенција и гендер центри такође заступају и обрађују молбе, жалбе и представке особа и група особа у којима се указује на повреде неког права из ЗоРС БиХ у складу са Јединственим правилима за примање и обрађивање молби, жалби и представки

особа и група особа („Службени гласник БИХ“ број 72/11). Агенција и гендер центри пружају стручну подршку другим институцијама у процесу провођења обавеза из ЗРП-а.

Мрежа институционалних механизма за гендер питања у БиХ обухвата и законодавну и извршну власт на свим нивоима власти. Комисија за остваривање равноправности полова Парламентарне скупштине БиХ, Комисије за равноправност полова Дома народа и Заступничког дома Парламента Федерације БиХ, те Одбор једнаких могућности Народне скупштине Републике Српске су активне и одржавају редовне сједнице, укључујући и тематске сједнице.

Како би се осигурала досљедна имплементација Закона о равноправности полова у БиХ 2006. године усвојен је први Гендер акциони план у БиХ (ГАП БиХ) („Службени гласник БиХ, број 41/09) за период 2006 -2011, као први стратешки документ за увођење принципа равноправности полова у све области јавног и приватног живота. Други ГАП БиХ усвојен је 2013. године, а трећи 2018. године за период 2018 -2022. Овај стратешки документ садржи стратешке циљеве, који дефинишу приоритетне области дјеловања, те програме и мјере за остваривање тих циљева. Једна од приоритетних области је рад, запошљавање и приступ економским ресурсима.

Циљ ГАП БиХ је да усмјери ресорна министарства и друге институције у раду на укључивању принципа равноправности полова у складу са чланом 24. Закона о равноправности полова БиХ, који прописује обавезе надлежних институција на свим нивоима власти у БиХ. На основу ГАП БиХ-а, институције БИХ доносе годишње оперативне планове који омогућавају системско и координисано дјеловање у процесу *gender mainstreaming-a* у институцијама.

1.1. Правни оквир за израду Гендер акционог плана Општине Теслић

Узимајући у обзир структуру и уставом одређену подјелу надлежности између различитих нивоа власти у БИХ доношењем Закона о равноправности полова у БИХ, Босна и Херцеговина се одлучила да осигура мрежу институционалних механизма за равноправност полова на свим нивоима власти те је утврђена обавеза свих нивоа власти да активно дјелују за равноправност полова и отклањање дискриминације на основу пола. Ова обавеза је утврђена у члану 24. Закона о равноправности полова у БИХ који гласи:

(1) Органи власти на државном и ентитетском нивоу, кантонални органи и органи јединица локалне самоуправе, правне особе са јавним овлашћењима, правне особе у већинском власништву државе, у оквиру својих надлежности, дужни су подузети све одговарајуће и потребне мјере ради провођења одредби прописаних овим Законом и Гендер акционим планом Босне и Херцеговине, укључујући, али не ограничавајући се на:

- а) доношење програма мјера ради постизања равноправности полова у свим областима и на свим нивоима власти;
- б) доношење нових или измјену и допуну постојећих закона и других прописа ради усклађивања са одредбама овог Закона и међународним стандардима за равноправност полова;
- в)провођење активности и мјера Гендер акционог плана Босне и Херцеговине кроз редовне програме рада уз осигурање буџетских средстава;

г) осигурање прикупљања, вођења, анализе и приказивања статистичких података разврстаних по полу;

(2) Саставни дио програма мјера ради постизања равноправности полова у свим областима укључује, али се не ограничава на:

- а) анализу стања полова у одређеној области;
- б) имплементацију донесених државних политика кроз акционе планове за равноправност полова;
- в) мјере за отклањање уочене неравноправности полова у одређеној области.

(3) Надлежни законодавни, извршни и органи управе свих нивоа власти у Босни и Херцеговини обавезни су основати одговарајуће институционалне механизме за равноправност полова који ће проводити Закон о равноправности полова у Босни и Херцеговини, координисати реализацију програмских циљева из Гендер акционог плана Босне и Херцеговине и осигурати провођење међународних стандарда у области равноправности полова.

(4) Надлежни државни, ентитетски и кантонални органи власти, као и органи јединица локалне самоуправе дужни су све прописе и друге акте из своје надлежности прије упућивања у законску процедуру доставити на мишљење институционалним механизмима за равноправност полова ради усаглашавања са одредбама Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини.

Управо је овај члан Закона о равноправности полова представља правни основ за доношење Гендер акционог плана Општине Теслић будући да се доношењем овог акционог плана осигурава досљедна примјена овог Закона али и других обавеза општине у погледу равноправности полова. То је такође случај и са Гендер акционим планом Босне и Херцеговине који препознаје значај дјеловања и улогу локалних власти када је у питању постизање равноправности полова.

1.2. Институционални механизам за равноправности полова Општине Теслић

У складу са својом надлежности, Комисија за заштиту људских права, равноправности полова и представке и притужбе грађана представља институционалних механизам за равноправност полова Скупштине општине Теслић која има надлежности које су предвиђене чланом 24. Закона о равноправности полова у БИХ. Поред општих надлежности у погледу промоције и заштите људских права и слобода Комисија је изричито надлежна за праћење и промовисање равноправне заступљености полова на нивоу локалне заједнице као и остваривање сарадње са невладиним организацијама које се баве питањем равноправности полова и сарадње са Гендер Центром Владе РС. Комисије за заштиту људских права, равноправност полова и представке и притужбе грађана Скупштине општине Теслић:

- разматра питања остваривања и заштите слобода и права грађана, а посебно питања везана за случајеве кршења слобода и права грађана од стране Општинске управе и установа које врше јавна овлашћења из надлежности Општине;
- указује на појаве и проблеме у остваривању и заштити људских права и слобода на подручју Општине и предлаже доношење мјера из надлежности Скупштине у циљу њихове заштите;

- прати и анализира друштвени положај жена у Општини са становишта равноправности мушкараца и жена и промовише равноправност полова и једнаке могућности свим грађанима;
- прати и разматра питања из надлежности Скупштине, указује на евентуалне дискриминирајуће прописе и акте Скупштине, по основу полне припадности, те предлаже Скупштини предузимање мјера и активности на усклађивању тих аката са Законом о равноправности полова;
- разматра приједлоге удружења грађана, организација и институција који се односе на унапређење равноправности полова, те предлаже Скупштини предузимање мјера и активности из њене надлежности којима се доприноси унапређењу равноправности полова;
- сарађује са Гендер центром Владе РС и другим организацијама, установама и тијелима која могу дати допринос унапређењу равноправности полова;
- разматра представке и притужбе које се односе на права и дужности из надлежности Општине, које грађани или правна лица упућују Скупштини, испитује, путем надлежних одјељења општинске управе, основаност представки и притужби, предлаже надлежним службама предузимање законом предвиђених мјера, те о томе обавјештава подносиоце представки и притужби;
- разматра и проучава појаве на које се у представкама и притужбама указује, ради сагледавања узрока због којих се представке и притужбе подносе, те предлаже Скупштини предузимање потребних мјера;
- разматра иницијативе грађана и организација за покретање одговорности носилаца јавних функција, према потреби, предлаже Скупштини или другим надлежним органима покретање поступка за утврђивање њихове одговорности;
- разматра и друга питања из домена заштите људских права и слобода, равноправности полова, као и могућности побољшања рада општинске управе и институција које врше јавна овлашћења из надлежности Општине.

За остваривање ових надлежности као оптимално рјешење намеће се доношење Гендер акционог плана Општине Теслић као инструмента за усмјерено и координисано дјеловање свих општинских органа и служби за равноправност полова. У овом процесу Комисија би имала примарну улогу надзора над провођењем акционог плана што ће бити образложено у дијелу који се односи на област мониторинга и евалуације. Будући да је ово нова улога Комисије потребно је уложити вријеме и ресурсе да се осигурају неопходни капацитети да се преузме ова улога. Поред тога потребно је осигурати и јачање капацитета општинских служби како би у потпуности преузеле своје улоге у погледу како провођења активности Гендер акционог плана тако и провођења редовних анализа стања равноправности полова.

2. РАВНОПРАВНОСТ ПОЛОВА У ОПШТИНИ ТЕСЛИЋ

За потребе анализе стања равноправности полова у Општини Теслић извршено је прикупљање и анализа доступних информација и података што представља и први корак у смислу члана 24. Закона о равноправности полова у БИХ.

Анализа стања равноправности полова омогућава утврђивање области у којима евентуално постоји дискриминације или неједнакости у приступу правима, користима и ресурсима између жена и мушкараца, дјевојчица и дјечака по појединим областима. Поред тога овај приступ омогућује да се истраже узроци таквог стања као и да укаже на то како се они могу промијенити јер даје основу на којој ће се темељити акциони план.

За потребе ове анализе прикупљени су сљедећи подаци:

1. статистички подаци од стране Републичког завода за статистику РС, Завода за запошљавање РС Биро Теслић, Пореске управе РС,
2. административни подаци од стране општинских органа и служби,
3. урађена је анализа кључних прописа и докумената Општине;
4. кориштене су друга истраживања и студије те стручна мишљења.

Овај приступ је омогућио:

- да укаже на приоритете и кључне циљеве које је потребно остварити и
- да омогући утврђивање тренутног стања (не)равноправности полова као и да утврди начин на који ће се промјене мјерити.

2.1. Основни подаци

Општина Теслић географски је смјештена у сјеверном дијелу Републике Српске и Босне и Херцеговине. Површина општине износи укупно 846 км² што је чини једном од највећих општина у БиХ према величини територије. Општина Теслић граничи са десет општина укључујући: Добој, Тешањ, Маглај, Жепче, Зеница, Травник, Котор Варош, Челинац, Прњавор и Станари. Према подацима пописа из 2013. године на подручју општине живи 37236 становника (процјена 2018. година 36315) од чега 17894 особа мушког пола и 19342 особа женског пола. Према критеријумима из Одлуке Владе Републике Српске за утврђивање степена развијености, општина Теслић је сврстана у ред развијених општина, док је до 1992. године, сврставана у ред средњеразвијених привредних средина. Томе је првенствено допринио развој индустрије у дрвопреради, хемијској индустрији, металопрерађивачкој индустрији, и индустрији обуће и текстила, те развој грађевинарства, саобраћаја и трговине. Стање на тржишту рада представља један од кључних социо-економских показатеља сваке локалне заједнице. Општина Теслић има дугу традицију у областима индустријске производње, пољопривреде и туризма. Међутим, тренутно стање на тржишту рада, у многоне представља посљедицу свеукупне економске ситуације у земљи, као и дугогодишње глобалне економске и финансијске кризе. Према званичним подацима, на дан 30.04.2019. године, број запослених је био 7.900 радника, док је број незапослених био 3.293 према подацима Пореске управе Републике Српске.

2.2. Родно-одговорна анализа буџета општине Теслић

Буџет Општине је једногодишњи документ који представља финансијски план Општине за једну годину. Припрема га начелник у сарадњи са општинским службама, а усваја га Скупштина општине. Буџет рефлектује приоритете и определијељеност Општине, а тиме и определијељеност на пољу равноправности полова.

Буџети нису родно неутрални и неопходно је водити рачуна о правичној расподјели буџетских средстава, а што резултира унапређењем економског развоја локалне заједнице. Неопходно је да мушкарци и жене имају једнак приступ буџетским средствима и једнаке користи од употребе ресурса, а што се постиже укључивањем родног аспекта на свим нивоима буџетског процеса и реструктурирањем прихода и расхода на начин да се изврши алокација средстава за провођење политика, мјера и програма који ће унаприједити родну равноправност и подстаћи вишеструки потенцијал жена и мушкараца у корист развоја и побољшања квалитета свакодневног живота.

Буџет општине Теслић за 2019. годину износи 18.350.000,00 КМ. Што се тиче расходне стране буџета, није рађена родна анализа буџетских ставки. Специфично, не постоји родна статистика расхода (нпр. ко је корисник јавних расхода и у којој мјери). Обзиром да се не ради родна анализа буџета као први корак (издаци се не прати по било којој структури, па тако и родној структури), није се радило ни на реструктурирању буџета у циљу родне равноправности. Иако се није радила систематска родна анализа буџета, као примјер родне анализе може се узети област подстицаја у привреди који за исход имају креирање нових радних мјеста. Општина сваке године издваја цца 200.000,00 КМ за субвенције привреди, те кроз властите програм и пројекте суфинансирања са донаторима путем јавних позива додјељује подстицаје и бесповратне грантове. У периоду 2016-2019. година кроз рзличите програме и пројекте креирано је 299 нових радних мјета од чега чак 209 за жене. Оваквом односу допринијео је развој индустрије у области производње обуће и прераде коже који је ангажовао око 130 жена путем подстицаја и пројекат ППМГ/УСАИД који је био искључиво усмјерен на женску популацију.

У односу на тренутно стање (не)равноправности полова усвојени су програми који се могу означити као програми који теже равноправности полова. То су прије свега програми социјалне подршке као што су финансирање вантјелесне оплодње и једнократна накнада за рођење трећег и сваког наредног дјетета.

Ови програми указују на чињеницу да је процесу израде буџета претходила одређена анализа потреба у овом случају особа женског пола. Међутим, родно одговорно буџетирање не подразумијева различите буџетске линије за жене или мушкарце већ осигуравање да жене и мушкарци имају једнаке користи од буџета те да се њихове различите потребе задовоље.

Поред тога сасвим је јасно да и сви други развојни програми имају или могу имати утицаја на равноправност полова. Међутим, без података о томе како се креирају приоритети у оквиру наведених програма није могуће утврдити да ли они заиста имају тај утицај. Ако се на примјер узму у обзир подаци у области запослености/незапослености према којима је у структури запослених особа 19,4% више запослених особа мушког пола те је у структури незапослених (активни тражиоци посла) учешће жена 44% онда би грантови у оквиру различитих програма/пројеката активне политике запошљавања требали да одговоре на те разлике. Информације о томе до које мјере овај програм одговара на ово стање указују да у дијелу пројеката које спроводи Општина поред припадника маргинализованих група предност остварују и жене.

И поред ових налаза јасно је да ће бити потребно јачати капацитете надлежних општинских служби да у процесу планирања свих програма и активности па тако и буџета анализирају стање у својој области те да у односу на утврђено стање утврде мјере којима ће се осигурати да Општина кроз своје програме утиче на (не)равноправност полова.

2.3. СТАЊЕ РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА У ОПШТИНИ ТЕСЛИЋ

За потребу израде овог Гендер акционог плана прикупљени су доступни подаци који су разврстани по полу. У ту сврху прикупљени су статистички подаци које објављује Републички завод за статистику РС, Пореска управа РС, Завод за запошљавање РС Биро Теслић, те су кориштени и административни подаци којима располаже Општина Теслић. Поред тога извршена је анализа јавно доступних података о стању равноправности полова у Општини Теслић. Сви подаци су анализирани из угла равноправности полова те су интерпретирани у односу на трендове (не)равноправности полова у Босни и Херцеговини.

Области за утврђивање стање равноправности полова су базирани на приоритетима који су препознати у Гендер акционом плану Босне и Херцеговине и то:

- Рад, запошљавање и приступ економским ресурсима
- Образовање, наука, култура и спорт
- Социјална заштита

Спречавање и сузбијање насиља на основу пола, укључујући насиље у породици као и трговину људима

- Јавни живот и доношење одлука

2.3.1. Становништво

У Општини Теслић живи више особа женског пола. Према попису становништва, домаћинства и станова у Републици Српској 2013. године¹ било је 52% особа женског пола и 48% особа мушког пола. Разлика од 4% је већа од разлике која постоји када се сагледају исти подаци на нивоу БИХ и која износи 1,8%. Када се ови подаци сагледају по старосним групама може се извести закључак да су припадници мушког пола благо бројнији у старосној групи од 0 до 29 година и то само за 6%, док је у свим другим старосним групама више особа женског пола. Узрок ових разлика у корист особа женског пола се могу наћи у чињеници да је животни вијек и очекивани животни вијек већи за особе женског пола. Тренутни очекивани животни вијек за особе женског пола је за пет година дужи од очекиваног животног вијека за особе мушког пола².

2.3.2. Образовање

Образовање је један од најважнијих елемената у постизању равноправности полова, а посебно у времену када постоји потреба за континуираним образовањем и стручним усавршавањем независно од доби. У БиХ и даље постоје родне разлике у образовању у смислу одабира подручја студирања, као и разлика у стопама завршавања средњих школа, уписности на факултете, те завршавања истих.

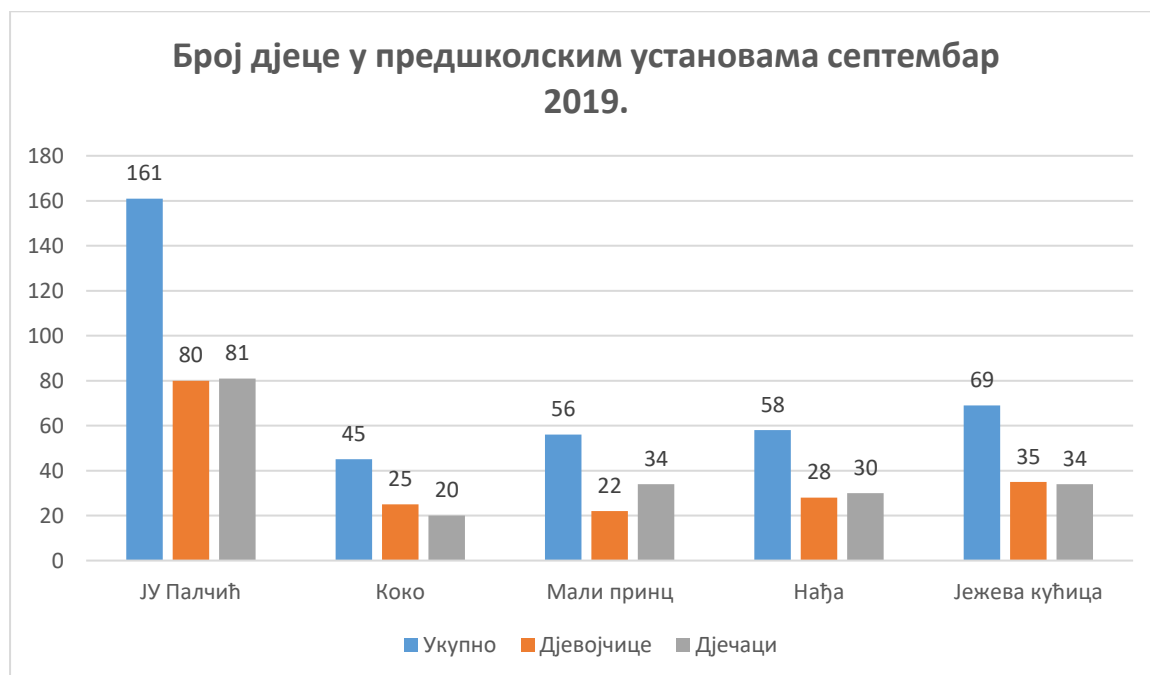
¹ Сви остали подаци који се објављују као статистички представљају искључиво процјену броја становника, а не тачан податак.

² Број жена старосне доби изнад 85 година био је за 50% већи у односу на број мушкараца у вријеме пописа.

Предшколско образовање

Предшколско вапитање и образовање је процес раног учења и формирања личности дјетета од рођења до поласка у школу. Данас предшколске установе заједно са породицом учествују у подизању и раном образовању и васпитању дјеце. Стога, најважнија улога предшколског васпитања и образовања је да се кроз квалитетно и пажљиво праћење сваког дјетета, адекватно одговори на његове потребе и оснажи развој у добро структурисаним условима материјалног и социјалног окружења. Предшколским васпитањем и образовањем, обезбјеђује се остваривање права сваког дјетета да се укључи у институционалан облик васпитно-образовног рада, задовољавање развојних потреба, потреба породице и друштва. Предшколско васпитање и образовање је саставни дио јединственог система васпитања и образовања у Републици Српској.

Према подацима Републичког завода за статистику РС на подручју Општине Теслић у периоду 2014-2018. година рођено је 1656-оро дјеце, која су дјеца у предшколској узрасти (од чега 869 дјечака и 787 дјевојчица). На подручју општине Теслић налази се једна јавна установа за предшколско васпитање и образовање и четири приватне. Према статистичким подацима за 2016-2017. годину предшколским образовањем било су обухваћена 224 дјетета од чега 132 дјечака и 92 дјевојчице. Прикупљањем података на терену за 2019/2020. годину ови показатељи су бољи јер је за 73,5% повећан број дјеце која похађају предшколско образовање (укупно 389, од чега дјевојчице 190, дјечаци 199). Према подацима из Анализе економских индикатора општине Теслић 2007-2013, само 5% дјеце на подручју општине Теслић користило је вртић (просјек у РС је био 13%), док је у 2019. години процјена да је то око 15,5%. На овако повећање утицало је отварање приватних установа за предшколско образовање. Велика територијална разурђеност општине, представља главну препреку за укључивање дјеце из руралних подручја у систем предшколског васпитања и образовања, али и недостатак капацитета предшколских установа. Директори/оснивачи у свим предшколским установама су женског пола.

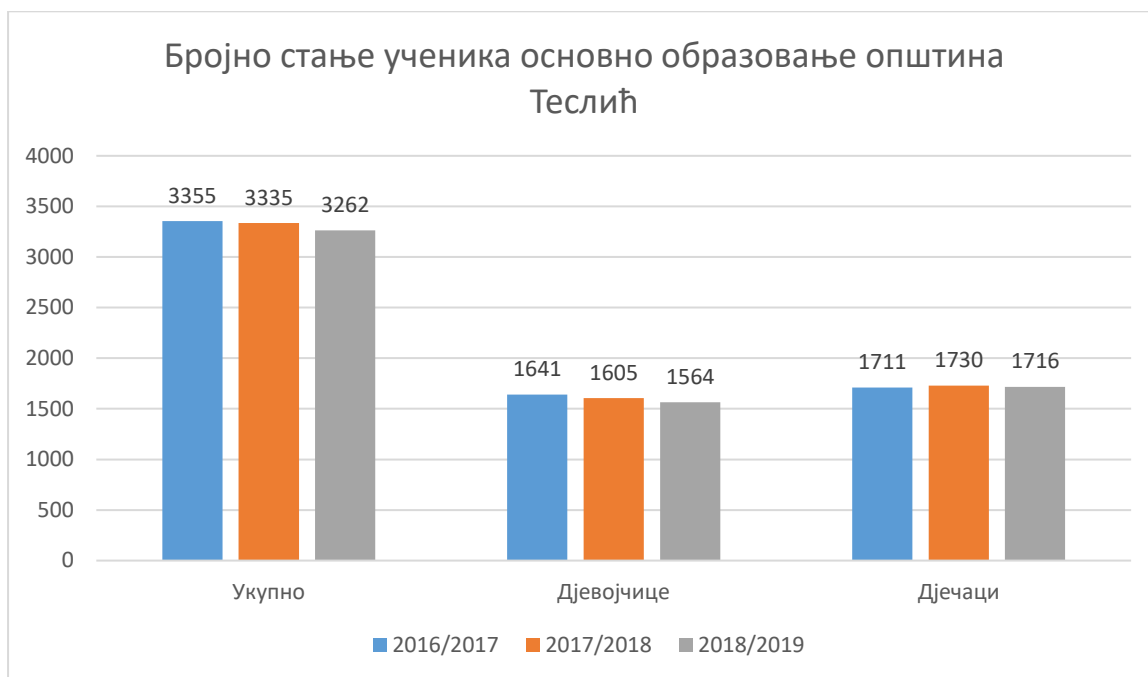
Доступни подаци за БиХ говоре да је само око 17% дјеце обухваћено предшколским одгојем да само 50% дјеце похађа обавезни предшколски програм пред полазак у основну школу. Према тим подацима БиХ је на задњем мјесту у Европи. Поред чињенице да је предшколски одгој један од темеља за успјех у наставку образовања и темељ развоја сваке особе укључивање дјеце у вртиће је један од предуслова за укључивање родитеља на тржиште рада. То се посебно односи на мајке дјеце којима се, у складу са тренутним друштвеним околностима, повјерава брига о дјечи.

Основно образовање

На подручју општине Теслић образовни процес реализује се кроз осам централних и 22 подручне основне школе. У школској 2018/2019. годни у први разред основног образовања уписано је 360 ђака од чега 189 дјечака и 171 дјевојчица, што је за пет ученика мање него у претходној 2017/2018. школској години.

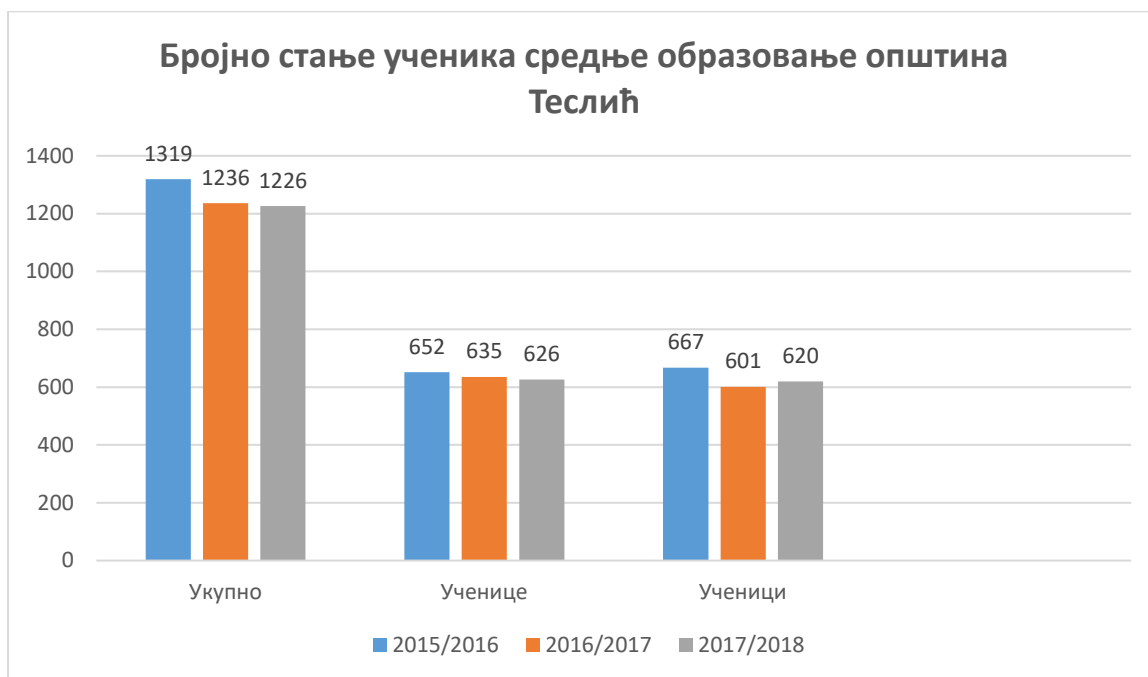
Тренутно је број дјечака који су уписани у основно образовање незнатно већи као што је то и у укупном броју становника старосне доби од 0-14. година. Уопштено гледано у БИХ постоји родни паритет у основном образовању што потврђују и ови подаци. Када је ријеч о припадницима маргинализованих група у школској години 2017/2018. основно образовање је похађало: 11 припадника Рома, 75-оро дјеце ометене у развоју и 35-оро дјеце РВИ. Индикативно је да основно образовање као обавезно похађају припадници Рома, али да исто не настављају јер их нема у средњим школама.

Средње образовање

На подручју општине Теслић егзистирају двије средње школе Јавна установа средњошколски центар „Јован Дучић и Јавна установа средња школа „Никола Тесла“. У

У школској 2018/2019. години у обје средње школе планирано је да се упише 17 одјељења, уписано 15, планиран упис 344 ученика, уписано 323 ученика. У школској 2017/2018 у први разред средњег образовања уписано је укупно 289 ученика, што значи да је дошло до повећања броја уписаних ученика у први разред за 11,8%. Разлог овом повећању је увођење два нова смјера из медицинске струке у која је уписано 55 ученика. Очигледно је да би без увођења нових смјерова за коју свршени основци показују интерес био пад уписа ученика у средње школе на подручју Општине пошто би исту похађали у околним мјестима. Број ученика који су завршили основно образовање у школској 2017/2018 години био је 368, исти број дјечака и дјевојчица, указује да 33-оро (12 ученика су била дјеца са посебним потребама) дјеце није уписано у средње школе на подручју Општине.

У претходне три школске године није било уписаних ученика Ромске националности. Постоје изразите разлике заступљености мушкараца и жена унутар одређених категорија средњег образовања. Дјевојчице доминирају у структури ученика у друштвеним и медицинским областима док дјечаци доминирају у структури ученика у усмјереним занимањима. Овакве разлике у профилисању занимања између жена и мушкараца директно утичу и на стање на тржишту рада и даљем школовању.

У Буџету Општине средства за стипендирање ученика студената. Стипендије за ученике и студенте се додјељују на основу јавног позива и на основу утврђених критерија за које је одлуку донијела Скупштина општине који се заснивају на резултатима постигнутих у школовању, социјалног статуса. За школску 2019/20201. годину додијељено је 198 стипендија од чега је значајно више дјевојчица него дјечака.

2.3.3. Спорт и култура

Спорт

На подручју општине Теслић постоји укупно 28 спортских клубова. Према броју клубова и броју чланова у клубовима, најпопуларнији спортови су фудбал (4 клуба), рукомет (3 клуба) и борилачки спортови (4 клуба). Остали регистровани спортски клубови се односе на: стрељаштво, кошарку, мали фудбал, шах, атлетику, куглање, одбојку, планинарење и тенис. Спортски клубови као што су стрељачки клуб, атлетски и карате клубови осим на локалним, учествују и на регионалним и међународним такмичењима. Традиционалне спортске манифестације су: избор спортисте године, уличне трке, неколико турнира у малом фудбалу, „крос“ такмичења која сваке године организују основне школе, карате турнир и шаховски турнир. Од 2014. године Теслић је једна од станица познате бициклистичке трке Београд-Бањалука која окупи око 130 такмичара из двадесетак земаља свијета уз велику медијску пажњу домаћих и страних медија. Са аспекта капацитета спортских објеката, у функцији је спортска дворана у оквиру спортско-рекреативног комплекса Радолинка, стадион Радолинка, Минерал, стадион ФК Укринa из Чечаве, те низ спортских полигона у граду и центрима мјесних заједница. Буџетом општине Теслић, на годишњем нивоу, у просјеку је предвиђено 280.000 КМ за финансирање спортских клубова и манифестација.

Анализа полне заступљености у спортским организацијама урађена је у складу са прикупљеним и доступним подацима 11 најзначајнијих спортских клубова. Укупан број чланова у ових 11 спортских клубова је 793, од чега жене 233, односно око 30%. Поред традиционалног учешћа женске популације у спортовима попут атлетике, кошарке и одбојке, интересантно је да су жене на подручју Општине веома активне у карате клубовима, па је тако у Карате клубу Тигар њихово учешће 57%, односно од 160 чланова 91 је припадница женског пола.

Од 28 регистрованих спортских организација само су двије које окупљају искључиво жене, а 13 мушкарце (7 фудбалских клубова). Из буџета Општине у 2018. години за финансирање шест фудбалских клубова одобрено је 122.000,00 КМ, док је за финансирање два женска клуба (рукомет и одбојка) издвојено нешто више од 10% наведеног износа, односно 12.670,00 КМ. Учешће издатака за спорт у укупним расходима општине Теслић износи око 1,8%.

Култура

На подручју Општине постоје двије јавне установе из области културе: Народна библиотека „Данило Киш“ и Центар за културу. Остале културне институције, Српско просвјетно и културно друштво „Просвјета“, Бошњачко културно друштво „Препород“ и Аматерско драмско позориште „Бранислав Нушић“ иако се финансирају из општинског буџета немају статус јавне установе, већ у формално-правном смислу представљају удружења грађана. Поред наведених институција и удружења грађана културом се бави и ЈУ Туристичка организација Теслић која у оквиру своје дјелатности промовисања туристичких капацитета учествује у организацији различитих културних и спортских манифестација.

У оквиру СПК „Просвјета“ и БКД „Препород“ активне су различите секције које окупљају аматере из области музике, књижевности, али је највећи број чланова укључен је у фолклорне секције. У свим областима културног изражавања женски пол је заступљенији и активнији. Такође је евидентно да је присуство женског пола на свим културним манифестацијама значајније у односу на мушки пол, иако су сва културна дешавања и ресурси намјењени култури једнако доступни свим грађанима без обзира на пол или било који други облик различитости.

Народна библиотека „Данило Киш на крају 2018. године бројала је 1447 чланова од чега 921 женског и 526 мушког пола. Евидентна је доминација женског пола и у овој области културног и образовног дијела живота становника Општине.

У све три јавне установе које се на одређен начин баве културом директори су жене, од укупно 10 запослених (укључујући и директоре) само је један запослени у ЈУ ТОТ мушког пола.

На подручју општине Теслић постоје значајни просторни капацитети који се могу искористити при организацији већих културних манифестација и приредби као што су просторије Народне библиотеке, реновирана и проширена зграда градског биоскопа, простори амфитеатра Средњошколског центра као и простори спортско- рекреативног комплекса Радољинка у Теслићу и отворени амфитеатар градског парка. Значајније културне манифестације које се одржавају на подручју општине Теслић су: Сабор народног стваралаштва, Теслићко љето, културно-умјетничке приредбе које се организују поводом прославе јубилеја и празника, ликовне изложбе и слично. Са аспекта родне равноправности, битно је поменути три манифестације које заједно организују ЈУ СКЦ и ЈУ ТОТ а то су: Изложба цвијећа и рукотворина поводом Међународног дана жена, Обиљежавање међународног дана породице и Конференција беба чији су посјетиоци 80% женског пола.

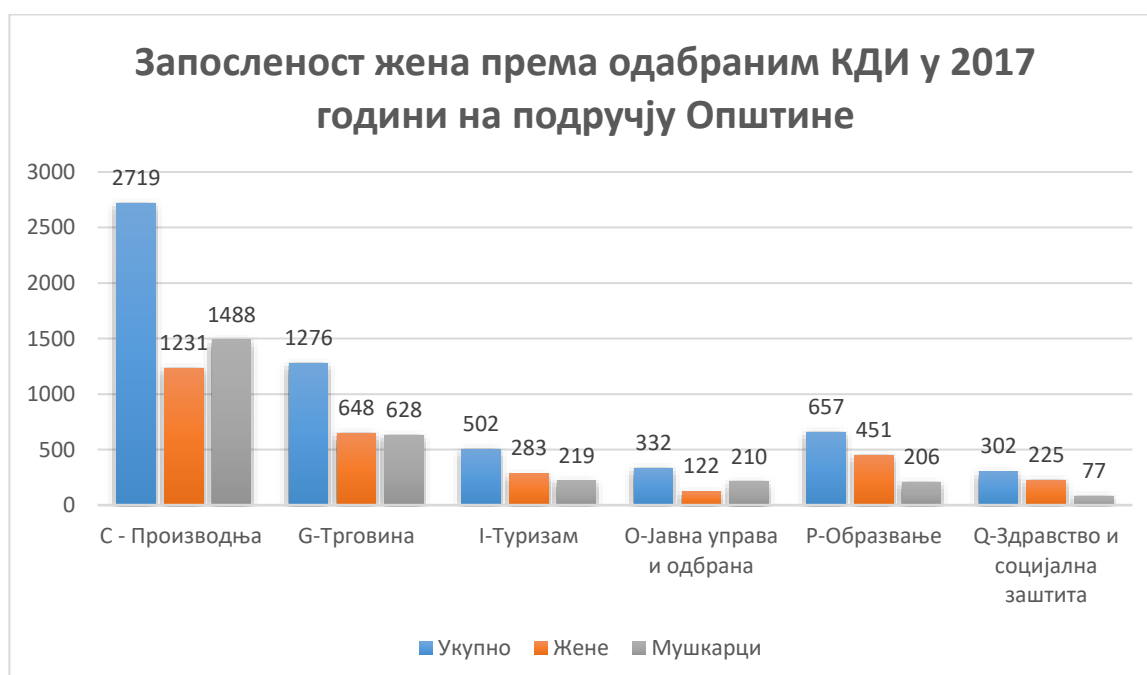
2.3.4. Тржиште рада

Равноправно учешће жена и мушкараца на тржишту рада је један од предуслова за постизање циљева равноправности полова. У БиХ у свим различитим добним скупинама, приходовним разредима и локацијама, мушкарци више од жена учествују у радној снази. Учешће жена у радној снази у БиХ је значајно ниже него што би се могло очекивати и тренутно је једно од најнижих у Европи. На подручју Општине у току 2017. године просјечно је било запослено 7253³ од чега жене 3240, а незапослено 3357 особа, од чега жене 1449. У структури запослених је 19,3% више мушкараца али је и у структури незапослених 24% више особа мушког пола. Ако се узме у обзир да се око 22.000 особа на подручју Општине налази у старосној групи од 19-65 година онда се може закључити да је је скоро пола њих неактивно на тржишту рада. Наравно, овај податак је потребно посматрати и са других аспеката, односно да би се добила приближна тачност података потребно је из наведене старосне групе искључити лица која немају радну способност из различитих разлога (привремена и трајна), потом лица која су на привременом раду у иностранству и друго.

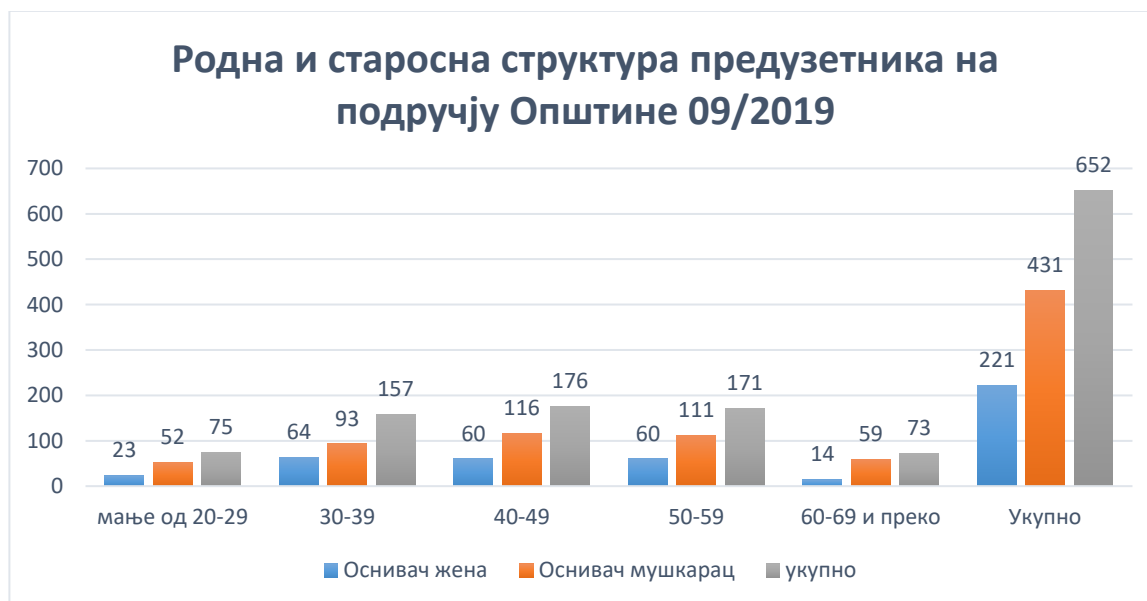
³ Наведен податке које објављује РЗ за статистику РС, и они се разликују у односу на податке који се користе у другим анализама а прикупљају се од ПУРС. Међутим, подаци ПУРС немају разврставање према полу, те су стога и кориштени подаци из статистичких билтена Завода. Статистика посматра број запослених на подручју Општине, док подаци ПУРС дају и податке о броју запослених лица која имају пребивалиште на Општини те је у априлу 2019. тај податак био 7970 запослених.

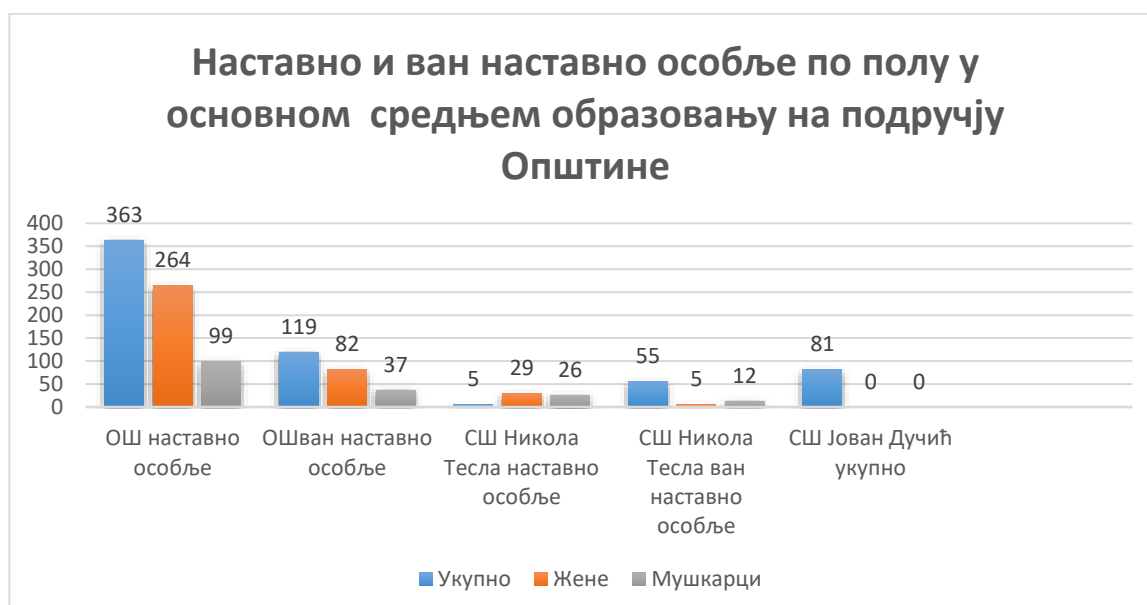
Према подручјима дјелатности жене су највише запослене у прерађивачкој индустрији, трговини, угоститељству, јавној управи, образовању и здравству. Један од разлога за наведено се може пронаћи и у родној сегрегацији тржишта рада која представља расподелу жена и мушкараца приликом запошљавања у одређене секторе, тј. дјелатности или групе дјелатности. У прерађивачкој индустрији жене су заступљене са 46%, а разлог томе су привредни субјекти из области прераде и производње текстила и коже који традиционално запошљавају женску радну снагу. Доминантна је запосленост жена у подручју образовања и здравства, што указује да жене са вишим степеном стручне спреме имају веће шансе за радни ангажман, али и да је број жена са стеченом ВСС и даље већи у односу на мушку популацију.

Предузетништво је још један сегмент привредне дјелатности у коме постоји доминација мушког пола, а који је развијен на подручју Општине. Укупан број регистрованих предузетничких дјелатности у септембру 2019 године био је 652 од чега је 221 оснивач женског пола (33,9%). Општинска управа је препознала потребу за јачањем предузетничког духа и укључивањем жена у овај вид привредне дјелатности те у свим јавним позивима које спроводи у сврху samozapošljavanja предност даје женама. Жене су најчешће оснивачи трговинских радњи и услужних дјелатности. Такође су и оснивачи дјелатности за које је потребно високо образовање попут предшколских установа, здравствених установа и апотека, књиговодствено-рачунских центара.

Од доступних података за Општину, може се закључити да су особе женског пола чине већину наставног особља у основним и средњим школама, што показује тенденцију профилисања жена за ову врсту занимања у већој мјери него мушкараца.

*Напомена: СШ „Јован Дучић“ није доставила анализу наставног и ван наставног особља по полу.

Када је ријеч о запослености у Општинској управи Општине Теслић структура је сљедећа: Укупан број стално запослених је 144, од чега 88 особа мушког и 56 особа женског пола. Када се из укупног броја запослених мушког пола изузму запослени у Територијалној ватрогасној јединици, њих 17, и даље је доминантно учешће запослених мушког пола и то за 21% више у односу на женски пол. Симптоматично је да и од девет руководећих мјеста у Општинској управи ни на једном није запослена особа женског пола, што указује да не постоји равноправност полова када је ријеч о руководећим радним мјестима у Општини.

2.3.5. Социјална заштита

Центар за социјални рад Теслић је централна јавна установа општине, чија дјелатност је усмјерена на обезбјеђење социјалне сигурности грађана, као и пружање услуга из система социјалне заштите. Центар располаже са простором прилагођеним особама са инвалидитетом и има укупно 22 запослених.

Преглед остварених права из социјалне заштите за 2018. годину дат је у наредној табели.

Број корисника социјалне заштите по оствареним правима	2018. година
Право на новчану помоћ	535
Једнократне новчане помоћи	305
Једнократне новчане помоћи у натури	638
Право на здравствено осигурање	120
Смјештај у установу социјалне заштите (малољетни корисници)	2
Смјештај у хранитељску породицу (пунољетни корисници)	25
Смјештај у хранитељску породицу (малољетни корисници)	6
Подршка у изједначавању могућности дјеце и омладине са сметњама у развоју	66
Право на дјечији додатак	1120
Право на матерински додатак	218
Право на рефундацију накнаде плате	125
Помоћ за опрему за новорођенчета	286

Центар за социјални рад Теслић је доставио податке разврстане по полу за 2019. годину који су приказани у наредној табели.

Права и услуге,корисници	Број женских корисника	Број мушких корисника
Новчана помоћ	216	130
Додатак за помоћ и његу другог лица	575	495
Подршка у изједначавању могућности дјеце и омладине са сметњама у развоју	-	3
Смјештај у установу	17	13
Збрињавање у хранитељску породицу	15	18
Једнократна новчана помоћ	563	363
Савјетовање	134	82
Додатак на дјецу (родитељи)	697	32
Лица са сметњама у психичком и физичком развоју	196	266
Лица под старатељством	71	66
Здравствено осигурање	74	53
Послови заштите насиља у породици	18	3
Малољетни делинкветни	25	-
Лична инвалиднина	59	117
Лица у стању различитих соц.заштитних потреба (с тешким стамбеним приликама,вратили се с издржавања казне затвора,којима су потребне услуге социјалног рада и др.)	219	177
Породично правна заштита	65	54
УКУПНО	2.944	1.872

Евидентан је озбиљан и растући ниво сиромаштва становника заједнице, што утиче на повећање броја корисника што из године у годину резултира повећањем средстава која се из буџета издвјају на име дознака социјалне заштите.

2.3.6. Насиље над женама, насиље у породици и трговина лицима

Свака друга жена у Босни и Херцеговини је жртва неког облика родно заснованог насиља од своје петнаесте године⁴. Жене се суочавају с различитим облицима насиља – од, на одређен начин, друштвено прихваћеног насиља у породици, до бруталних убистава због емоционалних веза. Истраживања су установила да је психичко насиље најраспрострањеније, док иза њега слиједи физичко насиље. Најшире је распрострањено насиље које над женама врше њихови садашњи или бивши партнери, јер су они починиоци тог насиља у 71,5% случајева. У цјелини гледано, сфера интимних партнерских и породичних односа далеко је већи извор опасности од насиља за жене него што је то шира заједница. У БиХ психичко насиље је током живота проживјело 42% жена старијих од 15 година, физичко 24%, а сексуално 6%.

Законом о заштити од насиља у породици или породичној заједници („Службени гласник РС“ број:102/12, 108/13 и 82/15) уређује се заштита лица која се у смислу овог закона сматрају чланом породице или породичне заједнице, субјекти заштите и поступак заштите жртава насиља у породици, оснивање Савјета за борбу против насиља у породици те прекршајне санкције које се изричу учиниоцима насиља. Основни циљ овог закона је заштита жртава насиља у породици спрјечавањем и сузбијањем насиља којим се крше уставом и законима загарантована основна људска права и слободе. Насиље у породици представља сваку радњу насиља члана породице или породичне заједнице, којом се угрожава

⁴ Распрострањеност и карактеристике насиља према женама у БиХ, Агенција за равноправност полова БиХ, 2013. године

спокојство, психички, тјелесни, сексуални или економски интегритет другог члана породице или породичне заједнице.

Заштита од насиља у породици остварује се примјеном овог закона и закона којима се уређује управни, прекршајни и кривични поступак, заштита дјеце и малољетника у кривичном поступку и поступак извршења кривичних санкција.

Потребно је нагласити да је 2014. године усвојена Стратегија за сузбијање насиља у породици Републике Српске (2014-2019.) и да се на основу извјештаја о резултатима провођења стратегије за сваку буџетску годину утврђују потребна средства за реализацију програма предвиђених у стратегији за наредну годину.

Према информацијама Центра за социјални рад Теслић постоји тренд смањења пријављених или евидентираних случајева насиља у породици за период 2016-2018. година. У Јавној установи Центар за социјални рад Теслић од стране Полицијске станице у 2017. години запримљено је 20 пријава породичног насиља. Од наведеног броја дјела насиља у породици, као прекршај квалификовано је 12 случајева (два случаја се понављају), док је број дјела која се квалификују као кривично дјело насиља у породици 8. Број жртава породичног насиља евидентираних у Јавној установи Центар за социјални рад Теслић је 30, од чега је број жртава женског пола 20, а мушког пола 10. По окончању прекршајног поступка изречено је девет заштитних мјера забрана узнемиравања или ухођења жртве насиља и двије мјере обавезног психосоцијалног третмана. Број запримљених пријава о насиљу у породици током 2018. године био је 16, а број жртава 18.

У већини случајева по окончању судског кривичног поступка се изричу новчане казне, које се опет условљавају на одређени временски период, под условом да починилац породичног насиља не учини ново дјело насиља у породици. Недостатак наведеног поступка је у томе да у већини случајева не учествује Центар за социјални рад, не достављају им се пресуде тако да ни Установа не располаже тим подацима. Одређени случајеви још увијек нису процесуирани јер углавном кривични поступак дуже траје.

У свим случајевима насиља у породици у оквиру Јавне установе Центар за социјални рад са жртвом насиља се обавља савјетодажни разговор, пружа психо-социјална помоћ и сви други видови помоћи како из области социјалне заштите тако и породичне, дјечије и друге.

У Босни и Херцеговини је присутна трговина људима која се најчешће одвија унутар граница земља али су спорадично забиљежени и случајеви прекограничне трговине мушкарцима, женама и дјецом који су жртве трговине људима ради сексуалног искориштавања и присилног рада. Према расположивим подацима током 2017. године идентификовано је 83 потенцијалних жртава трговине људима којима је трговано у сврхе радне експлоатације, навођења на проституцију или других облика сексуалног искориштавања (10 жртава), радне експлоатације (7 жртава) трговине људима у сврху просјачења (52 жртве), и закључивања присилних или уговорених бракова (5 жртава) и других облика експлоатације жртава. Међутим, не постоји обједињена статистика о особама које су идентифициране као жртве трговине људима због неадекватне евиденције јер у БиХ нису препознати сви облици трговине људима попут ране удаје која се веже за традицију. Према тренутном законодавству дозвољено је склапање брака дјетету старијем од 16 година, а најчешће су то дјеца женског пола.

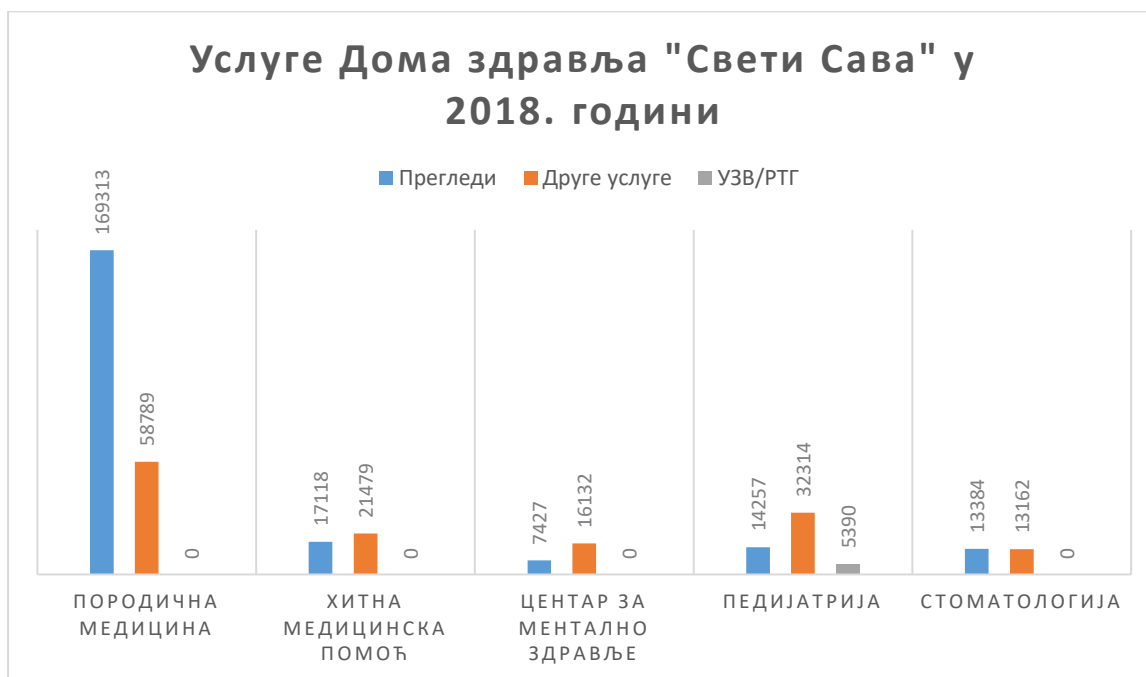
Интересантно је да је Република Србија препознала овај проблем и покренула иницијативу измјене закона који регулишу ову област како би у потпуности забранила склапање малолетничких бракова којих се сваке године у просјеку склопи око 2000.

За општину Теслић, према подацима Полицијске станице Теслић у 2017 години поднесено је 25 прекршајних пријава за просјачење што се може подвести под потенцијалне жртве трговине људима.

2.3.7. Здравље, превенција и заштита

Број регистрованих лица за здравствену заштиту на подручју општине Теслић је 35.972 од чега 18.565 особа женског пола и 17407 особа мушког пола. ЈЗУ Дом Здравља „Свети Сава“ Теслић располаже потребним техничким и људским капацитетима за пружање примарне здравствене заштите. На подручју општине је развијена мрежа теренских амбуланти у свим већим насељима, чиме су услуге примарне здравствене заштите учињене доступним свим грађанима општине. Поред ЈЗУ, на подручју општине Теслић, послове здравствене заштите обављају и приватне здравствене установе. Најзначајнија од њих је ЗТЦ Бања Врућица која пружа широк спектар услуга својим гостима и другим корисницима. Осим наведених на подручју општине послује 16 приватних здравствених установа- 8 стоматолошких, 1 гинеколошка, 2 амбуланте интерне медицине, 3 педијатријске амбуланта, 1 специјалистички центар и 1 лабораторија у области хематологије.

Дом здравља је најзначајнија установа здравствене заштите на подручју Општине која пружа услуге по основу здравственог осигурања. Током 2018. године у овој ЈУ обављено је укупно 221.499 прегледа, пружено 436.683 других услуга и извршено 5.390 УЗВ прегледа (РТГ дијагностика).

У оквиру Педијатрије дати су и подаци о консултативно-специјалистичкј заштити из гинекологије гдје је извршено 10.262 прегледа и пружено 7.891 услуга.

Осим наведених услуга лијечења и дијагностике, ова здравствена установа улаже додатне напоре да организује рад и активности на превенцији болести и здравственом просвјећивању грађана, у настојању да се код њих створи навика да брину о свом здрављу.

У том циљу Дом здравља Теслић је у 2018.години урадио следеће:

1. На нивоу КСЗ педијатријске службе урађено је 3.126 превентивних прегледа дјеце од 0-6 година
2. На нивоу породичне медицине урађено је:
 - 1386 превентивних прегледа ученика основних и средњих школа
 - 1128 превентивних прегледа одраслог становништва
3. На нивоу стоматолошке службе урађено је:
 - 132 превентивних прегледа дјеце узраста од 0-6 година
 - 518 превентивних прегледа ученика од 1 до 9 разреда основних школа
4. На нивоу гинеколошке службе урађено је:
 - 588 циљаних прегледа на раном откривању карцинома грлића материце
 - 16 превентивних мамографских прегледа

Укупан број запослених у 2019. години у Дому здравља је 167 (жене 119, мушкарци 48), од чега љекари 36 (жене 21, мушкарци 15), остало медицинско особље 83 (жене 70, мушкарци 13) и немедицинско особље 48 (жене 28, мушкарци 20). Евидентно је да је женски пол доминантан у области здравства, односно да мушкарци чествују са 29% у укупном броју запослених.

2.3.8. Јавни живот

Стање равноправности полова у области јавног живота се првенствено сагледава кроз равноправну заступљеност жена и мушкараца на позицијама доношења одлука. Према подацима Међупарламентарне уније (ИПУ), којим је утврђен проценат политичке партиципације жена у државним парламентима, БиХ се налази на 79 мјесту од укупно 189 држава за које се прикупљају подаци у овој бази.

Поред чињенице да жене показују спремност да равноправно са мушкарцима желе да буду носиоци друштвених промјена, објективна стварност показује да су жене у Босни и Херцеговини у политичком смислу маргинализоване, јер се највећим дијелом на изборним листама налазе само формално, а фактички, у већини случајева су лишене утицаја у креирању и провођењу политичке воље у држави.

У процесу европских интеграција, који подразумијева процес демократизације и остварења људских права и слобода у пуном капацитету, у Босни и Херцеговини постоји потреба да се отклоне архаична схватања о мјесту и улози жене у сфери политичког живота и да, с тим у вези, жене као видно мање заступљен пол добију равноправну улогу у јавном и друштвено-политичком животу земље. У том смислу, у односу на постојећи нормативноправни оквир у погледу остварења равноправности полова извршене су измјене и допуне важећег Изборног закона Босне и Херцеговине, којим је поменути закон коначно усклађен са Законом о равноправности полова Босне и Херцеговине и међународним и регионалним стандардима у области општег бирачког права. Ефекти практичне примјене измијењених одредаба Изборног закона Босне и Херцеговине у дијелу који се односи на равноправну заступљеност полова, а које за разлику од ранијег рјешења приликом формирања кандидатских листа предвиђају равноправну заступљеност полова са најмање 40 % од укупног броја кандидата на листи. Усклађивање Изборног закона БиХ са Законом о равноправности полова БиХ дефинисано је у члану 4.19 став 4: „Свака кандидатска листа укључује кандидате мушког и женског пола који су равноправно заступљени. Равноправна заступљеност полова постоји у случају када је један од полова заступљен с најмање 40 % од укупног броја кандидата на листи.“

Досадашња пракса показује да се женама, као припадницама мање заступљеног пола, значај најчешће придаје пред изборе, у смислу обавезе обезбјеђења квоте коју политичке странке морају испунити, али да и даље након завршетка избора постотак изабраних жена кандидаткиња је знатно нижи од постотка који се кандидовао на изборној листи. Жене су мање заступљени пол на мјестима одлучивања у политици, а посебно у законодавним тијелима на свим нивоима власти. У законодавним тијелима локалних самоуправа у БиХ просјечна заступљеност жена износи испод 18%. У Републици Српској на локалним изборима 2016. године изабрано је 1293 одборника, од чега само 212 жена што показује да је идентично стање и у Републици Српској, односно да је заступљеност жена испод 18%. Ситуација у општини Теслић је значајно испод овог просјека, односно од 29 изабраних одборника на Локалим изборима 2016. године само су три жене, односно учешће жена у општинском парламенту је 10,3%.⁵ Све функције почевши од начелника, замјеника начелника, предсједника и замјеника предсједника Скупштине обављају припадници мушког пола.

⁵ Од 2018. године учешће повећано на 13,8% замјеном преминулог одборника.

Док је могућност утицаја општинских органа на резултате избора ограничена утицај на састав општинских комисија је већи. Међутим, Скупштина општине није искористила ову могућност, односно није се водила равноправном заступљеношћу полова у комисијама (осам комисија) те је за њихове чланове именовала 72,5 % особа мушког и 27,5% особа женског пола, ни једну жену за предсједника било које комисије. Једино је код именовања Надзорног одбора од пет чланова четири женског пола и уједно је жена предсједник Одбора.

Када је ријеч о изборима кандидата за чланове савјета мјесних заједница родна равноправност је у одређеној мјери испоштована, али и даље није у складу са законском регулативом. Одлуком о образовању мјесних заједница на подручју општине Теслић ("Службени гласник општине Теслић" број 3/13") дефинисано је сљедеће:

Члан 17. став 2: Поступак кандидовања и избора чланова савјета мјесне заједнице, обавља се у складу са Упутством о организовању и спровођењу избора за чланове савјета мјесне заједнице („Службени гласник РС“, број 122/12).

Одлука се позива на Упутство о организовању и спровођењу избора за чланове савјета мјесне заједнице према коме се (члан 2.) избори за чланове савјета мјесних заједница спроводе у складу са Изборним законом РС, Законом о локалној самоуправи те Законом о равноправности полова БиХ. Надаље у члану 20 стоји да приликом предлагања кандидата за чланове Савјета мора се водити рачуна о равноправној полној заступљености.

Према потврђеним мандатима савјета мјесних заједница Теслић из 2014. године, може се закључити да су жене подзаступљени пол, јер у укупном броју особе женског пола чине 32,5% чланова савјета у 49 мјесних заједница. У пет мјесних заједница нема нити једне изабране жене, особе женског пола су заступљене са мање од 40% у 11 савјета док само у три мјесне заједнице особе женског пола имају веће учешће. За предсједнике савјета мјесних заједница изабрано је пет особа женског пола или 10,2% укупно изабраних. Из наведених разлога је потребно утврдити разлоге подзаступљености особа женског пола, те предложити мјере за њихово равноправно укључивање у рад савјета мјесних заједница.

Неспорна је чињеница да важећи правни механизми не оспоравају женама право на већу политичку партиципацију у сфери политичког и јавног живота земље, а тиме и локалне заједнице. Суштина проблема свакако није само у формалном прописивању минимума од 40 % у погледу партиципације мање заступљеног пола на кандидатским листама и нормативно усклађивање са међународним стандардима у предметној области. Из наведеног, произлази закључак да узроке минорне заступљености жена на мјестима одлучивања како на нивоу државе и ентитета, токо и у локалним заједницама треба тражити у ванправним оквирима и латентним облицима ускраћивања права женама да равноправно с мушкарцима учествују у доношењу одлука.

2.4. Процјена провођења Закона о равноправности полова у Општини Теслић

За процјену провођења Закона о равноправности полова на локалном нивоу, извршена је анализа одговора на питања која су највећим дијелом везана за имплементацију одредби дефинисаних у Закону о равноправности полова БиХ, као и обавезе које су дефинисане ГАП-ом БиХ.

У складу с анализом наводимо сљедеће резултате:

- Одлуком Скупштине општине Теслић формирана је Комисија за заштиту људских права, равноправност полова и представке и притужбе грађана са дефинисаним надлежностима.
- Када је у питању провођење Закона о равноправности полова са аспекта позиција органа власти (начелник општине и Скупштина општине) треба констатовати да су позицију начелника општине у континуитету обављали мушкарци. Скупштину општине као орган власти на локалном нивоу у континуитету представљају мушкарци, а то је случај и са тренутним мандатом 2014-2018. година гдје све функције Скупштине Општине, предсједник и замјеник предсједника обављају мушкарци.
- Општина дјелимично посједује статистичке податке разврстане по основу пола.
- Општина није до сада предлагала мјере и програме за елиминисање дискриминације ван органа управе, али је пружала подршку иницијативама те врсте које су организовале невладине организације.
- Општина није вршила анализу једнакости и равноправности полова као предуслов за планирање мјера и пројеката из Стратегије развоја.
- Проблематика из области једнакости и равноправности полова није разматрана у садашењем сазиву Скупштине општине.
- Нормативни акти и документи Општине су усклађени са одредбама Закона о равноправности полова у БиХ.
- Редовни програми рада представничке и извршне власти не подразумијевају осигурање буџетских средстава за имплементацију Закона или иницијатива везаних за равноправност полова.
- Не постоје успостављени механизми за програмско и родно одговорно буџетирање
- Општина не прати ефекте утrophка буџетских средстава на циљне групе становништва, жена и мушкараца.
- Општина је проводила одлуке о додјели буџетских средстава без икаквог вида дискриминације, у сврху приближавања поступку родно одговорног буџетирања као процеса.
- У општинској управи је организована бесплатна правна помоћ.

3. СТРУКТУРА ГЕНДЕР АКЦИОНОГ ПЛАНА ОПШТИНЕ ТЕСЛИЋ

У складу са претходном анализом стања (равноправности у општини и прегледа провођења обавеза из Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини, јасно је да је доношење Гендер акционог плана Општине Теслић оптималан приступ.

У односу на те анализе, структура Гендер акционог плана Општине Теслић за период 2020– 2024. година, одражава тренутно стање равноправности полова и институционализације равноправности полова и садржи три средњерочна циља, те у оквиру сваког циља резултате који се планирају постићи и то:

- **Средњерочни циљ 1. Скупштина општине и Општинска управа дјелују за равноправност полова**
- **Средњерочни циљ 2. Унапређено је стање равноправности полова на подручју Општине Теслић**
- **Средњерочни циљ 3. Општина прати стање и сарађује са другим актерима на унапређењу стања равноправности полова**

Структура Гендер акционог плана Општине Теслић је приказана шематски испод док је детаљно приказана у матрици логичког оквира у наредном дијелу документа: Циљеви и активности Гендер акционог плана Општине Теслић за период 2020. – 2024. година.

4. ЦИЉЕВИ И АКТИВНОСТИ ГЕНДЕР АКЦИОНОГ ПЛАНА ОПШТИНЕ ТЕСЛИЋ ЗА ПЕРИОД 2020.-2024. ГОДИНА

ЦИЉ: Општина Теслић је мјесто равноправности полова					
Очекивани резултат	Активност	Носилац	Показатељ напретка у односу на почетно стање	Рок	Извор финансирања
Средњорочни циљ 1: Скупштина општине и Општинска управа дјелују за равноправност полова					
1.1. Капацитети комисија и служби за дјеловање у области равно правности полова унапређени	Обуке на тему равноправности полова и дискриминације на основу пола	Комисија за заштиту људских права, равноправност полова и представке и притужбе грађана (Комисија)	Одржане двије обуке за Комисију и представнике Општинске управе		Буџет Општине и донатори
	Унапређени инструменти за дјеловање у области равноправности полова	Комисија	Утврђена методологија за процјену утицаја прописа Утврђена методологија за анализу утицаја и плана и буџета		У оквиру редовних послова
	Успостављена радна група за РОБ	Одјељење финансије за	Формирана радна група и одржана едукација		У оквиру радовних послова
1.2. Успостављени инструменти за редовну процјену утицаја прописа на равноправност полова	Проведене обуке за кључне комисије и службе Општине	Комисија	Капацитети надлежних служби Општине омогућавају примјену методологије за процјену прописа и методологије за анализу плана и буџета		Буџет Општине

1.3. Проведене секторске анализе могућности за унапређење стања равноправности полова у приоритетним областима	Анализа доступности административних података разврстаних по полу Унапређење административне базе података према полу	Општинска управа сва Одјељења	Анализа доступности административних података разврстаних по полу достављена Комисији са приједлогом приоритета за унапређење		У оквиру редовних послова
1.4. Буџет Општине садржи процјену утицаја на равноправност полова (родно-одговорно буџетирање)	Израда буџета са елементима родног буџетирања	Радна група за РОБ и Одјељење за финансије	Припремљен буџет за елементима РОБ		У оквиру редовних послова
	Надлежне службе на основу анализа стања у образложењу приједлога Буџета процијениле утицај на (не)равноправност полова кроз буџетске програме	Општинска управа, сва Одјељења	% области који садржи процјену утицаја на равноправност полова (родно-одговорно буџетирање)		
	Извјештај о извршењу Буџета Општине Теслић садржи информације о утицају на (не)равноправност полова кроз буџетске програме	Одјељење за финансије	% области који садржи процјену утицаја на равноправност полова (родно-одговорно буџетирање)		
	Средства за провођење Гендер акционог плана Општине Теслић су планирана у Буџету	Скупштина општине Одјељење за финансије	% активности по годинама за који су одвојена средства		

Средњорочни циљ 2: Унапређено је стање равноправности полова на подручју Општине Теслић					
2.1. Дјечаци и дјевојчице остварују једнаке образовне резултате	Анализирати могућности за унапређење капацитета предшколских установа	Одјељење за друштвене дјелатности	Анализа израђена и достављена Комисији са препорукама		У оквиру редовних послова
	Промоција учешћа дјевојчица и дјечака у области образовања у којима су мање заступљени	Одјељење за друштвене дјелатности	Израђен и проводи се Програм промоције у сарадњи са основним и средњим школама		
	Извршити анализу утицаја додијељених стипендија за ученике и ученица (не)равноправност полова и (по потреби) измијенити критерије додјеле	Одјељење за друштвене дјелатности	Анализа урађена и достављена Комисији са препорукама		

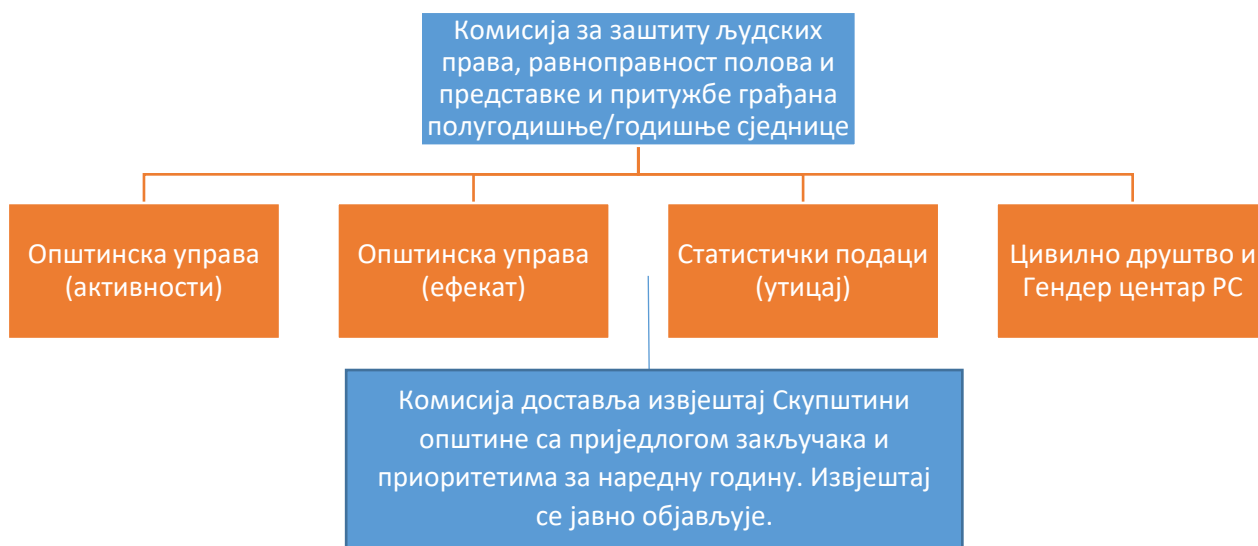
2.2 Смањен јаз између жена и мушкараца на тржишту рада	Анализирати разлоге мање стопе запослености и незапослености жена на подручју Општине	Одјељење за привреду и пољопривреду	Анализа урађена и достављена Комисији са препорукама		
	Креирати програме подршке незапосленим женама кроз кориштење мјера активне политике запошљавања, са посебним фокусом на жене из руралних подручја	Одјељење за привреду и пољопривреду Одјељење за финансије	Израђен Програм подршке		
2.3. Осигурана подршка рањивим групама жена и мушкараца	Осигурати финансијску подршку породицама са новорођеном дјецом која су у тешком финансијском стању	Центар за социјални рад и Одјељење за финансије	Наставити са осигуравањем редовне подршке породицама са новорођеном дјецом која су у тешком финансијском стању	Континуирано	Буџет Општине
	Наставити са финансијском подршком трошкова вантјелесне оплодње	Одјељење за финансије	Промовисати и осигурати финансијску подршку трошкова вантјелесне оплодње		
2.4. Подизање свијести јавноси о неприхватљивости родно заснованог насиља и насиља у породици и унапређење система заштите жена, жртава породичног и других облика родно заснованог насиља	Допринос превенцији насиља над женама и насиља у породици обиљежавањем Међународна кампања 16 дана активизма у борби против насиља (25.11. – 10.12.)	Општинска управа Центар за социјални рад	Медијска кампања подизање свијести о неприхватљивости родно заснованог насиља Вршњачке едукације за ученике средњих школа Одржана јавна трибина	Континуирано	Буџет Општине и у оквиру редовних послова
	Редовно разматрање извјештаја о насиљу у породици Центра за социјални рад Теслић	Комисија	Извјештај расправљен са кључним актерима и усвојене препоруке за дјеловање		
	Испитивање мишљења јавности о питањима једнакости и јавноправности полова, о родно заснованом насиљу у породици	Одјељење за друштвене дјелатности	Извршена анализа резултата испитивања Одржана презентација резултата истраживања		
2.5. Осигурана равноправна заступљеност особа мушког и женског пола у	Анализирати узроке подзаступљеност жене у Савјетима мјесних заједница Општине	Комисија Скупштина општине Општинска управа Кабинет Начелника	Анализа израђена са приједлогом мјера		У оквиру редовних послова

тијелима над којима Општина врши надзор	Осигурати равноправно учешће жена и мушкараца у свим комисијама Општине укључујући и предсједнике/це комисија		Мушкарци и жене заступљени са најмање 40% у свим комисија које оснивају Скупштина Општине и Општинска управа		
Средњорочни циљ 3: Општина прати стање и сарађује са другим актерима на унапређењу стања равноправности полова					
3.1. Општина промовише равноправност полова	Утврђен је Програм обиљежавања дана од значаја за равноправност	Општинска управа Јавне установе	Обиљежавају се: Међународни дан жена, Међународна кампања 16 дана активизма у борби против насиља (25.11. – 10.12.), Међународни дан жена у на селу Међународни дан породице и други	Континуирано	Буџет Општине
	Промотивни материјали о циљевима Гендер акционог плана Општине Теслић су доступни на Веб страници и у шалтер салама	Одсјек за информисање	Број израђених материјала		
3.2. Редовно се прати стање равноправности полова на подручју Општине	Комисија организује сједнице са циљем праћења провођења (мониторинг) Гендер акционог плана	Комисија	Одржана полугодишња и годишња сједница на којој је размотрен напредак и утврђени приоритети за наредни период		У оквиру редовних послова
	Скупштина општине разматра извјештај о провођењу Гендер акционог плана	Скупштина општине	Усвојен извјештај и донесени закључци о приоритетима		У оквиру редовних послова
	Извршити процјену (евалуацију) провођења Гендер акционог плана као основу за израду наредног Гендер акционог плана	Комисија и Општинска управа, Одјељење за друштвене дјелатности	Извршена процјена провођења Гендер акционог плана		У оквиру редовних послова
	Утврђен је списак организација цивилног друштва и појединаца које се баве равноправношћу полова , као и списак свих НВО које се финансирају	Одјељење за друштвене дјелатности	Списак доступан свим општинским тијелима и на веб страници општине	Континуирано	У оквиру редовних послова

3.3. Цивилно друштво учествује у дефинисању приоритета за дјеловање у области равноправности полова	из буџета Општине према полној структури чланства				
	Организује се тематска сједница са цивилним друштвом са циљем дефинисања приоритета у области равноправности полова	Одјељење за друштвене дјелатности	Током тематске сједнице прикупљени приједлози цивилног друштва у погледу приоритета и достављени Комисији у виду извјештаја		У оквиру редовних послова
	Утврђен је списак спортских организација које се финансирају из буџета Општине са исказаном полном структуром чланова и руководства организације	Одјељење за друштвене дјелатности	Списак доступан свим општинским тијелима и на веб страници општине	Континуирано	У оквиру редовних послова

5. МОНИТОРИНГ И ЕВАЛУАЦИЈА ГЕНДЕР АКЦИОНОГ ПЛАНА ОПШТИНЕ ТЕСЛИЋ

Основни механизам праћења провођења Гендер акционог плана Општине Теслић јесте надзор, који проводи Комисија за заштиту људских права, равноправност полова и представке и притужбе грађана. Задатак Комисије је да прати активности провођења, прикупљања информација које су потребне за анализу остварених циљева и резултата и осигурају остварење резултата активности наведених у документу. Надзор над провођењем пратит ће се организацијом сједница за надзор сваких шест мјесеци којом приликом ће надлежна тијела и службе Комисији редовно и систематски достављати информације о провођењу. Поред тога, Комисија ће једном годишње информисати Скупштину општине Теслић и све кључне актере укључене у имплементацију активности о остварени резултатима, те ће предложити Скупштини општине одговарајуће закључке.

ОСНОВНИ ПОЈМОВИ И ДЕФИНИЦИЈЕ РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА

Дискриминација по основу пола је свако стављање у неповољнији положај било које особе или групе особа засновано на полу због којег се особама или групи особа отежава или негира признавање, уживање или остваривање људских права или слобода.

Директна дискриминација по основу пола постоји када је особа или група особа била третирана, третира се или може бити третирана неповољније у односу на другу особу или групу особа у истој или сличној ситуацији.

Индијектна дискриминација по основу пола постоји када привидно неутрална правна норма, критериј или пракса једнака за све је доводила, доводи или би могла довести у неповољнији положај особу или групу особа једног пола у поређењу са особом или групом особа другог пола.

Узнемиравање је свако нежељено понашање по основу пола којим се жели повриједити достојанство особе или групе особа и створити застрашујуће, непријатељско, деградирајуће, понижавајуће или увредљиво окружење, или којим се постиже такав учинак.

Сексуално узнемиравање је сваки нежељени облик вербалног, невербалног или физичког понашања полне природе којим се жели повриједити достојанство особе или групе особа, или којим се постиже такав учинак, нарочито кад то понашање ствара застрашујуће, непријатељско, деградирајуће, понижавајуће или увредљиво окружење.

Насиље по основу пола је свако дјеловање којим се наноси или може бити нанијета физичка, психичка, сексуална или економска штета или патња, као и пријетња таквим дјеловањем које спутава особу или групу особа да ужива у својим људским правима и слободама у јавној и приватној сфери живота. Насиље по основу пола укључује, али се не ограничава, на:

- а) насиље које се дешава у породици или домаћинству; насиље које се дешава у широј заједници;
- б) насиље које почине или толеришу органи власти и други овлаштени органи и појединци;
- ц) насиље по основу пола у случају оружаних сукоба.

Виктимизација је облик дискриминације који постоји када се особа или група особа доведе у неповољнији положај због: одбијања налога за дискриминаторним поступањем, пријаве дискриминације, свједочења у поступку заштите од дискриминације на основу пола, или ако је на било који други начин особа судјеловала у поступку вођеном поводом дискриминације на основу пола.

Пол представља биолошке и психолошке карактеристике по којима се разликују особе мушког и женског пола.

Гендер/род представља социолошки и културолошки увјетовану разлику између особа мушког и женског пола и односи се на све улоге и особине које нису увјетоване или одређене искључиво природним или биолошким факторима, него

су прије производ норми, праксе, обичаја и традиције, и кроз вријеме су промјенљиви.

Равноправност полова значи да су особе мушког и женског пола једнако присутне у свим подручјима јавног и приватног живота, да имају једнак статус, једнаке могућности за остваривање свих права, као и једнаку корист од остварених резултата.

Једнак третман свих особа мушког и женског пола подразумијева осигурање одсуства дискриминације по основу пола.

Једнаке могућности свих особа без обзира на пол подразумијева одсуство препрека за економско, политичко и друштвено судјеловање по основу пола.

Дискриминација у језику постоји када се користи искључиво један граматички род као генерички појам.

Институционални механизми за једнакоправност полова представљају тијела која су успостављена од надлежних законодавних, извршних и органа управе свих нивоа власти у Босни и Херцеговини ради провођења Закона о равноправности полова у БиХ, координирања и реализације програмских циљева из Гендер акционог плана Босне и Херцеговине и осигурања провођења међународних стандарда у области равноправности полова.

Родно сензитивно или одговорно буџетирање је неопходно средство које подразумијева поштивање начела равноправности полова током припреме буџета, те расподјеле и додјеле финансијских ресурса. Родно буџетирање представља сагледавање јавних политика на свим нивоима буџетског процеса и реструктурирање прихода и расхода како би се узеле у обзир потребе и приоритети различитих група жена и мушкараца имајући у виду њихове различите улоге у породици, економији и друштву. Родно буџетирање укључује два основна корака: родну анализу буџета и њено провођење кроз прерасподјелу буџета. Родном анализом буџета разврставају се трошкови и приходи наспрам њиховог различитог утјецаја на жене и мушкарце и тиме се уочавају мјеста гдје су сакупљање и дистрибуција државног новца неправедни.

Обрађивач:

Одјељење за привреду и пољопривреду
Радна група за израду Гендер
акционог плана

Предлагач

НАЧЕЛНИК ОПШТИНЕ